

**ΚΑΛΑΘΑΚΗ ΜΑΡΙΑ**

**ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ  
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗ  
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

**ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ  
Εισαγωγικής Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών**

**ΠΕΚ Ηρακλείου, Δεκέμβριος 2010**

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αξιολόγηση τις τελευταίες δεκαετίες αποτελεί ένα αναπτυσσόμενο πεδίο της εκπαιδευτικής θεωρίας και πρακτικής. Ιδιαίτερα, η αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων θεωρείται αναγκαία διάσταση του σχεδιασμού τους και της ολοκλήρωσης της υλοποίησής τους, τόσο από διεθνείς οργανισμούς όσο και από τις εθνικές αρχές. Για το σχεδιασμό των κατάλληλων παρεμβάσεων (νομοθετικών ρυθμίσεων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων, θεσμικών αλλαγών κ.ά) και τη λήψη των αναγκαίων αποφάσεων στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής, απαιτείται η επεξεργασία δεδομένων που προκύπτουν από αξιολογητικές διαδικασίες εκπαιδευτικού έργου (Βεργίδης Δ, Καραλής Θ, 1999).

Μια έρευνα αξιολόγησης είναι μια ανοιχτή διαδικασία που συμβάλλει στην ανάπτυξη και βελτίωση του εκπαιδευτικού προγράμματος. Διεξάγεται σε συγκεκριμένη συγκυρία και πολιτικό, κοινωνικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο. Διενεργείται με επιστημονικές ερευνητικές μεθόδους, από ερευνητές με συγκεκριμένες θεωρητικές επιλογές που δίνουν έμφαση στην έκφραση όλων των συντελεστών του εκπαιδευτικού προγράμματος.

### **Για το γενικό πλαίσιο αξιολόγησης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων...**

«Οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να έχουν αναπτύξει ως πεδίο παρέμβασης τη σχολική μονάδα και το Σύλλογο Διδασκόντων για τη διαμόρφωση εσωτερικής εκπαιδευτικής πολιτικής της μονάδας με συλλογικές διαδικασίες στον προγραμματισμό, το σχεδιασμό, τη σύλληψη, την εφαρμογή και το δημόσιο ετήσιο απολογισμό. Σε μια τέτοια "ημερήσια διάταξη" αξιολόγησης από τα μέσα και από τα κάτω έχουν προτεραιότητα ζητήματα όπως η σχολική αποτυχία, η διαρροή, η σχολική υπο-επίδοση, ο ρατσισμός, ο εκδημοκρατισμός του περιεχομένου και της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η παιδαγωγική σχέση, η αντισταθμιστική προληπτική παρέμβαση, η επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού κ.τ.ο» (Μαυρογιώργος Γ., 2007).

Εκπαιδευτικά προγράμματα που αναπτύσσονται στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί να είναι προγράμματα ενδοσχολικής και μη επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και προγράμματα Αγωγής και Πολιτισμού για μαθητές, όπως αυτά της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, της Αγωγής Υγείας κ.ά. Οργανώνονται συνήθως από τα ΠΕΚ, τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης νομού, τους Υπευθύνους των Προγραμμάτων Αγωγής και Πολιτισμού, τα ΚΣΕ, τους Σχολικούς Συμβούλους και από Πανεπιστημιακούς φορείς.

## **1. Τα Χαρακτηριστικά του Προγράμματος (αντικείμενο, χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων, διάρκεια, σκοπός και στόχοι του προγράμματος)**

Αντικείμενο του προγράμματος: που αποσκοπεί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα; σκοπός και στόχοι του προγράμματος

Χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων: σε ποιους απευθύνεται, κίνητρα συμμετοχής, ποιοι θα επιλεγούν να συμμετέχουν

Θεσμοθετημένοι φορείς που θα αναλάβουν την υλοποίησή του

Χρηματοδότηση

Χρονική περίοδος υλοποίησής του, διάρκεια

Απαιτούμενος εξοπλισμός, εκπαιδευτικό δυναμικό, γραμματειακή υποστήριξη

Πιστοποίηση παρακολούθησης του προγράμματος

## 2. Οι Στόχοι της Αξιολόγησης

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (ODCE, 1997a), οι αξιολογήσεις είναι συστηματικές αναλύσεις των σπουδαιότερων πλευρών μιας πολιτικής, ενός οργανισμού ή ενός προγράμματος, με έμφαση στην εγκυρότητα των αποτελεσμάτων και τη δυνατότητα χρήσης τους. Ο κύριος σκοπός των αξιολογήσεων είναι να συμβάλλουν στη βελτίωση της λήψης αποφάσεων, της κατανομής των πόρων και του επιπέδου υπευθυνότητας.

Οι αξιολογήσεις πρέπει να είναι σκοποθετημένες, να στοχεύουν στην επεξεργασία των σημαντικότερων ερωτημάτων που θέτει το πρόγραμμα (European Commission, 1997).

Η μελέτη αξιολόγησης στοχεύει στη διατύπωση αξιολογικής κρίσης σχετικά με το βαθμό αντιστοιχίας των αποκομηθέντων ωφελειών από το πρόγραμμα με τους σκοπούς και τους στόχους του, με την αποτελεσματικότητα των δράσεων και την αποδοτικότητα της χρήσης των δαπανηθέντων πόρων.

Στόχο της αξιολόγησης ενός εκπαιδευτικού προγράμματος μπορεί να αποτελέσει και η ταυτότητα του εκπαιδευτή, του ατόμου που συντονίζει την εκπαιδευτική διεργασία και ενθαρρύνει τους εκπαιδευόμενους να εμπλακούν σ' αυτήν, εκείνου του δασκάλου που πρέπει συνεχώς να επικεντρώνει την προσοχή του στα μέλη της ομάδας και να δίνει ιδιαίτερη προσοχή και βαρύτητα σ' αυτό που αυτά εκφράζουν.

Το σχέδιο αξιολόγησης στοχεύει να εκμαιεύσει πληροφορίες και αξιοποιήσιμα δεδομένα που αφορούν το λειτουργικό πλαίσιο του προγράμματος,

Επίσης, η αξιολογητική διαδικασία στοχεύει να επεξεργαστούν και να διατυπωθούν συγκεκριμένες προτάσεις ώστε οι εποπτεύοντες φορείς και ο φορέας χρηματοδότησης, που είναι ο διαμορφωτής εκπαιδευτικής πολιτικής, θα αποφασίσει σχετικά με τη συνέχιση, διακοπή, επέκταση ή επανάληψη του προγράμματος.

### 3. Τύπος και Μοντέλο Αξιολόγησης

Η αξιολόγηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος συνίσταται στον τεκμηριωμένο τεχνικό, παιδαγωγικό και οικονομικό έλεγχο καθώς και στον έλεγχο της διεξαγωγής του σύμφωνα με τις ισχύουσες εθνικές και κοινοτικές διατάξεις.

Σύμφωνα με την European Commission (1997), οι αξιολογήσεις πρέπει να είναι συστηματικές, απαιτείται αυστηρός σχεδιασμός και σωστή χρησιμοποίηση των μεθόδων που επιλέγονται. Πρέπει να είναι αναλυτικές και θεμελιωμένες σε αναγνωρισμένες ερευνητικές τεχνικές. Για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος επιλέγεται ο καταλληλότερος τύπος αξιολόγησης (Εσωτερική, εξωτερική, αρχική, διαμορφωτική, τελική). Τα συμπεράσματα που θα εξαχθούν θα χαρακτηρίσουν την αξία του προγράμματος, η οποία θα συνεχιστεί με τη συνέχιση ή μη του προγράμματος. Τα τελικά συμπεράσματα και οι κρίσεις που θα διατυπωθούν θα αφορούν το βαθμό επίτευξης των στόχων του προγράμματος και την αποτύπωση των παραγόντων που συνεισέφεραν στη διαμόρφωση του τελικού αποτελέσματος.

Πηγή πληροφόρησης μπορούν να αποτελέσουν οι συντελεστές του προγράμματος και το αρχειακό υλικό που συλλέχθηκε στη διάρκεια του προγράμματος.

Το μοντέλο αξιολόγησης που συνήθως είναι το CIPP (Context, Input, Process, Product) διότι η προσέγγιση CIPP βασίζεται στην άποψη πως ο πιο σημαντικός στόχος της αξιολόγησης δεν είναι η απόδειξη αλλά η βελτίωση (Madaus G, et al, 1983).

#### **4. Περιεχόμενο των Σταδίων Αξιολόγησης**

Ο συντονιστής του προγράμματος, με τη συνδρομή όσων επιλέξει ότι μπορούν να συνδράμουν στο έργο του αξιολογητή, σχεδιάζει, οργανώνει, διεκπεραιώνει, αναλύει, συνθέτει, αξιολογεί, συζητά, εμπνυχώνει και καινοτομεί καθοδηγώντας εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους στη βελτίωση της γνώσης, της γενικής παιδείας και της κοινωνικής συμπεριφοράς τους σε τελευταία ανάλυση. Όλα αυτά βέβαια μέσα στο γενικό πλαίσιο λειτουργίας του προγράμματος, όπως αυτό έχει καθοριστεί από το ΥΠΕΠΘ. Στα προγράμματα Αγωγής και Πολιτισμού για μαθητές, ο συντονιστής του προγράμματος είναι συνήθως και ο αξιολογητής του.

Οι εκπαιδευόμενοι που επιμορφώθηκαν θα κληθούν να δηλώσουν μέσω ερωτηματολογίων ή συνεντεύξεων κατά πόσο διεύρυναν τις γνώσεις τους σε θέματα σχετικά με το αντικείμενο του προγράμματος, αύξησαν την αυτοπεποίθησή τους, ένιωθαν ευχάριστα και ικανοποιήθηκαν προσωπικά κατά τη διάρκεια των σεμιναρίων, θα απαριθμήσουν τα θετικά και αρνητικά σημεία της οργάνωσης του προγράμματος που έπεσαν στην αντίληψή τους, τα προβλήματα που πίστευαν ότι θα είχαν και που τελικά τους δημιουργήθηκαν, την υποστήριξη που περίμεναν ότι θα έχουν και τελικά βρήκαν από τους εκπαιδευτές τους.

Οι εκπαιδευτές θα συζητήσουν στο τέλος του προγράμματος για τα προβλήματα που συνάντησαν και πως τα αντιμετώπισαν και θα εισηγηθούν προτάσεις με τις οποίες μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνιμα πιθανές δυσκολίες και δυσλειτουργίες. Όλοι θα ερωτηθούν για τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει κατά τη γνώμη τους ο επιτυχημένος επιμορφωτής, μιας και είναι η ψυχή της όλης εκπαιδευτικής πράξης. Θα διερευνηθεί κατά πόσο κάνει αναλυτική πληροφόρηση των εκπαιδευομένων στο σχετικό εγχειρίδιο μελέτης με οδηγίες καλύτερης πρόσβασης στο πολλαπλό εκπαιδευτικό υλικό ώστε να αξιοποιηθεί ευκολότερα και αποδοτικότερα, κατά πόσο ο εκπαιδευτής αξιοποιεί πρόσθετες πηγές ενημέρωσης, βιβλιογραφικές αναφορές, άρθρα και γενικά παράλληλα κείμενα, μαζί με πλήθος ασκήσεων, δραστηριοτήτων και ασκήσεων αυτοαξιολόγησης και υλικό που χορηγείται στους εκπαιδευόμενους στην αρχή του προγράμματος.

## 5. Τα Αντικείμενα, οι Άξονες και τα Κριτήρια Αξιολόγησης

Αρχικά, επιλέγεται η Στρατηγική Μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί για να προσεγγιστεί το ερευνητικό αντικείμενο. Αυτή είναι Ποιοτική ή/και Ποσοτική Εκπαιδευτική Μέθοδος. (Bird M, Hammersley M, Gomm R, Woods P.,1999).

Με το πέρας των μαθημάτων, μπορούν να δοθούν ερωτηματολόγια στους εκπαιδευόμενους για να τα συμπληρώσουν. Μπορεί να γίνει ομαδική συζήτηση ανάμεσα στους επιμορφωτές και το αξιολογητή ώστε να εκφράσουν τις απόψεις τους για τα προβλήματα που συνάντησαν στη διάρκεια υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος, να εντοπίσουν τα θετικά σημεία λειτουργίας του αλλά και να το συγκρίνουν με άλλα προγράμματα στα οποία είχαν εργαστεί στο παρελθόν.

Επίσης, δομημένη ή μη συνέντευξη μπορούν να δώσουν στον αξιολογητή ο συντονιστής του προγράμματος, οι εκπαιδευόμενοι κ.ά. Στις συζητήσεις και συνεντεύξεις αναπτύσσονται ζητήματα σχετικά με την επιμόρφωση, τις συμπεριφορές, τις μεθόδους, την υποστήριξη και το θεσμικό πλαίσιο των προγραμμάτων.

Στα ερωτηματολόγια, τις εξαρτημένες μεταβλητές αποτελούν οι ερωτήσεις για το φύλο, την ηλικία, βασικές και μεταπτυχιακές σπουδές, προηγούμενη γνώση στους Η/Υ, σημερινή εργασία. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές αφορούν τον τρόπο επιλογής των εκπαιδευομένων για να παρακολουθήσουν τα σεμινάρια, τον τρόπο που ενημερώθηκαν για την πραγματοποίηση του προγράμματος, την υλικοτεχνική υποδομή που διατέθηκε στο πρόγραμμα, τη γραμματειακή και τεχνική υποστήριξη, την επάρκεια γνώσεων, τη συνέπεια, τη μεταδοτικότητα και την επικοινωνιακότητα των εκπαιδευτών, την επάρκεια του διδακτικού υλικού που διανεμήθηκε σε ότι αφορά τη δυνατότητα κατανόησής του, την οργάνωση της ύλης και την πληρότητά του, την έγκαιρη παραλαβή του. Αλλά και ευρύτερα θέματα περιλαμβάνονται στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου που δίνεται στους επιμορφωθέντες σχετικά με το αν πιστεύουν ότι βελτιώθηκε το επίπεδο των γνώσεών τους, για το πώς σκοπεύουν να εξασκηθούν στο μέλλον σε θέματα που σχετίζονται με το αντικείμενο του προγράμματος κλπ.

Από την ανάλυση των ανεξάρτητων μεταβλητών του ερωτηματολογίου αποσαφηνίζονται οι προσδοκίες που είχαν οι εκπαιδευόμενοι από το πρόγραμμα, κατά πόσο ικανοποιήθηκαν αυτές και ποιους τρόπους προτείνουν ώστε να γίνει αποτελεσματικότερο το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα.

Στην αξιολόγηση θα ληφθούν υπόψη οι απουσίες των εκπαιδευομένων κατά θεματική ενότητα και εκπαιδευτή, ο αριθμός των εκπαιδευομένων που εγκατέλειψαν το πρόγραμμα καθώς επίσης και ο εντοπισμός των αιτιών που τους οδήγησαν σε αυτή την απόφαση. Έτσι θα εκτιμηθεί η ανταπόκριση που βρήκε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

## **6. Αποδέκτες της Έκθεσης Αξιολόγησης**

Οι αξιολογήσεις πρέπει να είναι έγκυρες και τα αποτελέσματά τους να μπορούν να αναπαραχθούν από άλλους αξιολογητές που έχουν πρόσβαση στα ίδια δεδομένα και χρησιμοποιούν τις ίδιες μεθόδους. Πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των χρηστών, δηλαδή να σχεδιάζονται και να εκπονούνται με τρόπο λαμβάνοντας υπόψη τις πολιτικές συγκυρίες και τους διαθέσιμους πόρους, ώστε να παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες σε όσους βρίσκονται σε θέσεις λήψης αποφάσεων, (European Commission, 1997).

Με την κοινοποίηση τέτοιων εκθέσεων αξιολόγησης στον υπεύθυνο φορέα σχεδιασμού και υλοποίησης των προγραμμάτων, του παρέχεται η δυνατότητα να διερευνήσει τα αποτελέσματα της εκπαιδευτικής του πολιτικής σε σχέση με τους εκπαιδευόμενους εκπαιδευτικούς και μαθητές, ανάλογα με το πρόγραμμα, τους διδάσκοντες στα προγράμματα, τους εκπαιδευτικούς φορείς και ιδρύματα που έχουν αναλάβει την υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τους θεσμούς στους οποίους ζουν και εργάζονται οι συμμετέχοντες και την ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα.



## **7. Προβλήματα που Προκύπτουν συνήθως κατά τη Διαδικασία της Αξιολόγησης και Τρόποι Αντιμετώπισής τους**

Η αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων μπορεί για διάφορους λόγους και σε πολλές περιπτώσεις να καταστεί αναποτελεσματική και αναξιόπιστη. Οι πολιτικοί κατηγορήθηκαν ότι χειραγωγούν τη διαδικασία αξιολόγησης για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας, δημόσιοι υπάλληλοι και άλλοι πολιτικοί σύμβουλοι κατηγορήθηκαν διότι αμέλησαν το επαγγελματικό τους καθήκον να ενσωματώσουν τα λειτουργικά σχέδια αξιολόγησης στον πολιτικό τους σχεδιασμό και στις αναπτυξιακές τους δραστηριότητες. Οι κοινωνικοί επιστήμονες επικρίθηκαν εξαιτίας της απλοϊκότητάς τους επειδή υποβάθμισαν τα επιστημονικά πρότυπα, κάνοντας αξιολόγηση χωρίς επαρκείς πόρους για αξιόπιστα αποτελέσματα και επειδή απέτυχαν να ανακοινώσουν τα πορίσματά τους με αποτελεσματικό τρόπο. Επιπλέον, μια σειρά οργανισμών, φορέων εκπαίδευσης και κατάρτισης, διαχειριστών σχεδίων απασχόλησης, αρχών πιστοποίησης υπευθύνων για τη χορήγηση τίτλων εξειδίκευσης, επαγγελματικών και κλαδικών σωματείων και επιχειρηματικών-εκπαιδευτικών συνεταιρισμών προσέθεσαν νέα επίπεδα επενδεδυμένων συμφερόντων (Lindley R, 1997).

Σε πολλές περιπτώσεις, με συναίσθηση ευθύνης για την αποτυχία ή την περιορισμένη επιτυχία του προγράμματος, με επίγνωση των ανεπαρειών στο σχεδιασμό και υλοποίηση του προγράμματος, η αξιολόγησή του δεν επιδιώκεται. Επίσης, ο συντονιστής του προγράμματος, συναισθανόμενος τις ευθύνες του και το βαθμό συμμετοχής του στην αποτυχία των εργασιών, μπορεί να μην είναι και τόσο πρόθυμος στην παροχή πληροφοριών προς τον αξιολογητή. Επειδή δε, ο συντονιστής αμείβεται επιπλέον για την παροχή υπηρεσιών στο πρόγραμμα, ενδέχεται να αποκρύψει τα συμπεράσματα της αξιολόγησης από τους προϊσταμένους του και τις εκπαιδευτικές αρχές, αν αυτά δεν είναι κολακευτικά γι αυτόν, ή να τα χρησιμοποιήσει επιλεκτικά.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που υλοποιούνται στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση δεν προβλέπουν συνήθως, στο σχεδιασμό τους, τη συστηματική αξιολόγηση. Δεν προβλέπονται επαρκείς πόροι δια τη διεξαγωγή μελέτης αξιολόγησης με αποτέλεσμα το επίπεδο της εκπαιδευτικής έρευνας να είναι χαμηλό και συνεπώς ανεπαρκής η τεκμηρίωση των συμπερασμάτων της. Η συνηθισμένη τακτική που ακολουθείται για την αξιολόγηση των προγραμμάτων, στο τέλος τους, να δοθούν στους εκπαιδευόμενους ερωτηματολόγια για να τα συμπληρώσουν, οι απαντήσεις των οποίων ποτέ δεν ανακοινώνονται.

Η ανάπτυξη ενός εκπαιδευτικού προγράμματος για ενήλικες είναι μια εξαιρετικά σύνθετη και επίπονη διαδικασία που απαιτεί ξεκάθαρους χειρισμούς. Για να επιτευχθούν οι στόχοι της συνεχούς επιμόρφωσης, ως

διαδικασίας που αφορά τις ανάγκες ενός εξελισσόμενου εκπαιδευτικού συστήματος και τις ανάγκες επαγγελματικής ανάπτυξης των ίδιων των εκπαιδευτικών που συγκροτούν θεμέλιο λίθο του, χρειάζεται πολλή δουλειά. Το ισχύον εκπαιδευτικό σύστημα, όπως αυτό λειτουργεί τα τελευταία χρόνια, δεν έχει καλύψει τις ανάγκες εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των ενηλίκων και να υποστηρίξει τον εκπαιδευτικό του 21ου αιώνα στο ιδιαίτερα απαιτητικό έργο του (Βεργίδης Δ, Καραλής Θ, 1999). Κύρια δυσκολία αποτελεί το γεγονός ότι δεν έχουν αναπτυχθεί μέχρι σήμερα μηχανισμοί διερεύνησης και καταγραφής των αρνητικών αλλά και των θετικών σημείων της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα εκπαιδευτικά προγράμματα που να στηρίζονται στη θεωρία και πραχτική της επιστημονικής αξιολόγησης.

**ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ  
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΙ  
ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΠΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ  
ΣΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ**

**Γενικό Πλαίσιο και Διαδικασία Αξιολόγησης των Εκπαιδευτικών  
Προγραμμάτων**

1. Τα χαρακτηριστικά του προγράμματος (αντικείμενο, χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων, διάρκεια, σκοπός και στόχοι του προγράμματος)
2. Οι στόχοι της αξιολόγησης
3. Επιλογή τύπου και μοντέλου αξιολόγησης
4. Περιεχόμενο των Σταδίων Αξιολόγησης
5. Τα αντικείμενα, οι άξονες και τα κριτήρια αξιολόγησης
6. Αποδέκτες της Έκθεσης Αξιολόγησης
7. Προβλήματα που αναμένεται να προκύψουν κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης και τρόποι αντιμετώπισής τους

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Βεργίδης Δ, Καραλής Θ, 1999. *Σχεδιασμός, Οργάνωση και Αξιολόγηση προγραμμάτων*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Πάτρα.

Μαυρογιώργος Γ. (2007) Γιατί τόση «συζήτηση» για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού; Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα

Bird M, Hammersley M, Gomm R, Woods P. (1999). *Franc of E: Translation in the Greek. Educational Research in Action of Study*. Patras.

Lindley R, 1997. Σχεδιασμός πολιτικής, αξιολόγηση και η βάση για την έρευνα, CEDEFOP

Madaus G, Scriven M, Stufflebeam D, 1983. *Evaluation Models : Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation*. Kluwer-Nijhoff Publishing, Boston.

OCDE, 1997. Guides des meilleurs pratiques a suivre pour l' evaluation.  
European Commission, 1997. Evaluation EU Expenditures Programmes.